

Mörrumsåns vattenråds synpunkter gällande samråd om Vattenmyndigheternas (Södra Östersjöns vattendistrikt) förslag till förvaltningsplan, åtgärdsprogram och miljökvalitetsnormer 2021-2027

Bakgrund

Mörrumsåns vattenråd har fått möjlighet att lämna synpunkter på Vattenmyndigheternas samrådsunderlag för förvaltningsplan, åtgärdsprogram och miljökvalitetsnormer 2021-2027.

Vattendirektivets mål är att vi ska ha tillräckligt med vatten av god kvalitet senast 2015. Tidsfrist har getts i vissa fall till 2021 eller 2027. Vattendirektivet antogs år 2000 och syftar till att skydda och förbättra EU:s alla vatten. I Sverige har man införlivat vattendirektivet i svensk lag genom:

- 5 kap. miljöbalken
- förordning (2004:660) om förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön
- förordning (2017:868) med länsstyrelseinstruktion.

Mörrumsåns vattenråd är positivt inställd till en hög ambitionsnivå i arbetet med vattenförvaltning, det ligger väl i linje med vattenrådets målsättningar.

Flera av de åtgärder som vattenmyndigheterna beslutat om i åtgärdsprogrammet påverkar vattenrådets medlemmar direkt eller indirekt, genom exempelvis prioritering av tillsyn, villkor för verksamheten mm. Många av vattenrådets medlemmar har genom åren lagt mycket stora resurser på verka för ett ambitiöst vattenmiljöarbete.

Vattenrådet är positivt till att ytterligare höja ambitionerna och öka åtgärdstakten inom en rad olika områden, exempelvis undanröja vandringshinder, åtgärder i lantbruket för att minska näringsförluster, utbyggd dagvattenrening, försöksverksamhet på avloppsreningsverk för att nå högre reningsgrad, restaureringsåtgärder i sjöar. Vi är därför positiva till att ambitionerna i Södra Östersjöns vattendistrikt åtgärdsprogram. Dock vill Mörrumsåns vattenråd lämna nedanstående synpunkter.

Synpunkter

Generella synpunkter

Det är tydligt i samrådsunderlaget att i förslagen till MKN så tas en orimligt stor hänsyn till ekologi. Vattenrådet motsätter inte sig att stora ekologiska och kemiska utmaningar finns men många av våra sjöars och vattendrags utformning har formats under många år med hänsyn till även sociala och ekonomiska frågor, så som för dagvattenhantering och kulturmiljö. Att så uteslutande sträva mot "naturliga" förhållanden risker stora konsekvenser för både ekonomi och enskilda intressen. En större avvägning mot samhällets intressen bör tas vid

statusklassning, och inte bara för betydande samhällsintressen. Även enskilda intressen bör vägas in vid bedömningen om andra lösningar går att genomföra som inte syftar till att uppnå naturliga hydromorfologiska kvalitetsfaktorer, men ändå medför att övriga ekologiska och kemiska parametrar uppfylls. Många av vattenrådets medlemmar ser ett stort hot mot sina verksamheter med anledning av det fokus som läggs på naturliga hydromorfologiska kvalitetsfaktorer, utan att hänsyn tas till kulturmiljö och boendemiljö som ofta omgärdar dessa platser.

Många vattendrag inom Mörrumsåns avrinningsområde är fysiskt kraftigt påverkade vattendrag, med anledning av tillståndsgiven markavvattning för såväl dagvattenhantering samt jord- och skogsbruk. Återigen tas ingen hänsyn till sociala och ekonomiska frågor, då effekten av åtgärderna blir att mark inte längre blir brukningsbar eller att samhället riskerar svämmas över. Utgångspunkten i vattenförvaltningen är att ett vatten ska förklaras som KMV om vattnet har fått en väsentligt ändrad fysisk karaktär till följd av en mänsklig verksamhet med stor samhällsnytta. Verksamheter som kan anges som skäl för att förklara vattenförekomster som KMV är bland annat kraftproduktion, dricksvattenförsörjning, markavvattning och översvämningsskydd.

VISS

Det skulle tydligare i statusklassningen behöva framgå varför man i ett område ska göra åtgärder beroende av att där finns beting, även om statusen där åtgärden sker är god. I nuvarande VISS är användningen av beting väldigt vagt beskrivet, vilket gör det svårt att förstå syftet med åtgärder på vissa platser. Stora delar av underlaget och även åtgärdsförslagen baseras på antaganden och schabloniseringar i stället för på tillgängliga fakta. Inga av vattenrådets medlemmar, förutom en kommun, har varken blivit tillfrågade om kunskapsunderlag eller data samt inte heller engagerats i arbetet med att ta fram åtgärdsförslag.

För ett effektivt arbete borde Länsstyrelsen tillsammans med kommunerna göra lokala åtgärdsprogram för de mest prioriterade sjöarna och vattendragen, bedöma vilka påverkanskällor som har mest betydelse och utifrån det tagit fram en handlingsplan som man tillsammans kommunicerar och jobbar med de olika intressenterna med. Just nu sker arbetet med vattenförvaltningen över huvudet på våra medlemmar trots att de ofta sitter med både kunskap och det faktum att de behöver göra åtgärder för att effektivt kunna nå god status.

Förvaltningsplanen

Statusklassning av fisk i vattendrag

Mörrumsåns vattenråd har många verksamhetsutövare som blir hårt drabbade av den orimliga statusklassningen av fisk i vattendrag, eftersom den ofta blir styrande för utgången av statusklassningen som helhet i vattendrag. En annan anledning till att denna statusklassning är viktig är att frågan väcker stort intresse i miljöprövningar.

Vi har kommit till slutsatsen att kvalitetsfaktorn fisk i vattendrag klassas i princip uteslutande utifrån förekomsten av vandringshinder i vattenförekomsten. Om vandringshinder finnes så

klassas vattenförekomsten som måttlig, om inte så klassas statusen som god. Vilken sammansättning av fiskarter som finns eller ska finnas går inte att utläsa, trots att det just det som definierar status enligt såväl vattendirektivet som svensk författning. Elfisken verkar inte ha använts alls vid statusklassningen. Det hela ser faktiskt ut som att man snarare har bestämt sig för vilka åtgärder (avlägsnande av vandringshinder) man vill fokusera på, än att kartlägga befintlig miljö kvalitet (kvalitetsfaktor i detta fall är fisk i vattendrag) som beslutsunderlag för vilken miljö kvalitet vi ska sträva efter. Vi erinrar om det finns en skyldighet för inblandade myndigheter att följa aktuell författning och vill samtidigt uppmärksamma på att kopplingen mellan GES och just miljöproblemet vandringshinder i flera studier har visat sig vara liten, och rent av svår att påvisa. Detta gäller naturligtvis INTE i flera mycket uppmärksammade projekt såsom utrivning av kraftverk i kustnära å-sträckor och flera andra väl valda fall. Men i många mer vardagliga miljöer, småbäckar i det inre av Småland m fl ställen har omfattande datanalyser (utifrån framför allt elfiskeregistret) gjorts inom ramen för vattenförvaltningsarbetet. Det framkommer tydligt i dessa analyser att fiskfaunans status har en tydlig koppling till flera kända miljö kvaliteter såsom vattendragsfårens bredd, beskuggning, förekomst av död ved i vattendraget. Och naturligtvis en viss koppling till vandringshinder. MEN: sambandet mellan förekomst av vandringshinder och GES nämns specifikt som svagt och svårt att påvisa¹. Då kan man verkligen ifrågasätta metodiken att definiera status närmast uteslutande efter förekomst av just detta problem. Följden torde bli allt ljus på en viss typ av miljöproblem (dammar) utan en helhetssyn på vad som verkligen krävs för att uppnå god status. Som framgår av nationell vägledning så är det så att fördjupning/uppdämning mm är miljöpåverkan som många gånger är helt oförenliga med GES.

Vi vill erinra om hur GES definieras, i själva vattendirektivet, och även införlivat i svensk författning. Innebörden är att sammansättningen av arter och livsstadier avviker endast i mindre omfattning från ursprungliga förhållanden. Denna till synes okontroversiella definition har i Sverige och andra EU-länder brutits ner till biologiska index. Kortfattat är nu det materiella kravet att ett vattendrag ska, åtminstone i betydande delar, domineras av laxfisk, och andra arter som är starkt knutna till sand- och grusbotten. Det är bland mycket annat exakt just detta vi förbinder oss att åstadkomma i normalfallet när vi beslutar om miljö kvalitetsnormen *God ekologisk status* i vattendrag. Om målet är något annat så skall det tydlig dokumenteras och kommuniceras och det har inte gjorts. Samtidigt är det oerhört få som känner till att både ovanstående definitioner, och ännu färre som dessutom känner till att det i princip torde vara omöjligt att uppnå GES, med nuvarande definition i låglutande, uppdämda kraftigt påverkade miljöer.

Nuvarande åtgärdsförslag ser på många platser ut som att otvivelaktigt kommer fiskvandringen att öka, vilket förvisso oftast är av godo för fiskfaunan. Men man kan på

¹ Status, potential och kvalitetskrav för sjöar, vattendrag, kustvatten och vatten i övergångszon En handbok om hur kvalitetskrav i ytvattenförekomster kan bestämmas och följas upp” NATURVÅRDSVERKET; Bilaga A till handbok 2007: 4, s 97

c/o Ida Lidholt
Växjö kommun
Planeringskontoret
Box 1222
351 12 Växjö

förhand se att GES inte kommer att uppnås med dessa åtgärder, och att det inte heller finns någon långsiktig plan för hur staten ska lyckas med detta åtagande.

Ovanstående redovisade problem med tillförlitlighet och svårigheter att tillämpa bedömningsgrunder har varit kända länge. Ändå har vi år 2021 åtgärdsförslag som i mycket uppmärksammade frågor har en otroligt svag överensstämmelse med aktuella bedömningsgrunder och vattendirektivets grundläggande definitioner.

Typning av vattenförekomster

En sjös typtillhörighet har på senare år fått en allt ökad betydelse för vilka kvalitetskrav som ställs, särskilt i fråga om de övergödningsskänsliga parametrarna växtplanktonbiomassa och klorofyll a-halt. En sjö som tillhör typ *klarvattensjö* får ett referensvärde och därmed kvalitetskrav som är flera gånger strängare än om samma sjö klassas som *humös*. Urbant präglade sjöar, med påverkan från färglöst dagvatten och lite skogsmarksvatten, klassas som klarvattensjöar. Så med avsaknad av tillrinning från humös skogsmark så är gränsen för god status flera 100 % lägre avseende parametern växtplankton.

Mörrumsåns vattenråd

Nils Posse
Ordförande